

IERINDAS PRIEKŠGALĀ

tautā. Visur tur līdzī un ierindas priekšgalā bijis Jānis Niedre, ar uzmundrinošu vārdu, ar vadošiem norādījumiem, pats ar savu literāro darbu.

Pirmā iepazīšanās ar Jāni Niedri man sākās buržuāziskās Latvijas cietumā. Tas notika 1936. gada rudenī Rīgas Centrālcietuma darba kamerās.

Man piespriedā soda lielākā daļa, kā to saka cietumnieki, jau bija «nolauzta» un mani sūtīja uz darba kamerām. Tas nozīmēja, ka ziemas mēnešos kopā ar kriminālnotiesātajiem strādāšu cietumā katlu mājā pie kūdras darbiem, bet vasarā mūs sūtīs uz Siguldas kūdras purvu vai arī uz Kalnciema akmens lauztuvēm.

Cietumniekus ar lieliem sodiem šādos darbos parasti nesūtīja, bet ja soda lielākā daļa jau bija otrā pusē, tad cietuma administrācija uzskatīja, ka tāds ar bēgšanu neriskēs, jo noķeršanas gadījumā viss sods jāsež par jaunu.

Darba kamerās mēs, politiskie, lai arī dzīvojām un strādājām kopā ar kriminālaļiem, turējamies savā kolektīvā, kopīgi ēdām un dalījām visus produktus, kā arī kopīgi izlēmām visus mūsu dzīves jautājumus.

Jānis Niedre bija viens no politiskā aktīva vadības pārstāvjiem. Viņš organizēja slepeni radiopārraīžu noklausīšanos, cietumnieku žurnāla

izdošanu un informācijas apstrādi. Tas viss bija jādara ļoti konspiratīvi un uzmanīgi. Radiouztvēreju noslēpti un klausīties kamerā bija ļoti riskanti un gandrīz neiespējami, lai gan kādu laiku naktīs to praktizējām. Vēlāk aiz kūdras strēķiem izbūvējām īpašu telpu, kur Jānis Niedre vai kāds cits no biedriem slepeni nolīda un paveica cārāmo.

Tas prasīja ne vien lielu uzņēmību un nervu saspringtību, bet arī maskēšanās prasmi un veiklību izslidēt no uzrauga un citu iespējamu uzmanītāju acīm.

Jānis Niedre bija īsts nemiera gars un pāri plūstošas enerģijas iemiesojums. Reizē ar šiem, tā sakot, sabiedriskajiem pasākumiem, viņš bija paredzējis sev pamatīgu individuālo programmu — valodu mācīšanos un marksistiskās teorijas apgūšanu. Šim nolūkam lika izmantots katrs brīvāks brīdis. Tajos gados sākās karš Spānijā un Niedre mācījās spāņu valodu, katru dienu sistemātiski iekaldams svešo vārdu daudzumu.

Jaņa Niedres raksturā iemīt spēja labi organizēt savu laiku. Tāpēc viņš paspējis lik daudz uzrakstīt, kā arī izstudēt tādu milzīgu materiālu brāķi, kā, piemēram, visu pieejamo par Pētera Stučkas dzīvi un darbu.

Atceros, ka arī Jānis Sudrabkalns savā laikā žēlojās,

ka evakuācijas sākumā, kad viņš mīlts kopā ar Niedri, tas viņu bukņijs augšā jau agri no rīta un skubinājis uz rakstīšanu, lai gan istabā bijis tik auksti, ka tintnīcās sākusi iesalt linte.

Otrā sastapšanās ar Jāni Niedri man notika 1941. gadā pēc fašistiskā režīma gāšanas.

Mani izsauca uz Sabiedrisko lietu ministriju, kur Jānis Niedre bija iecelts par Preses un biedribu departamenta direktoru. Viņš bija atkal jaunās organizatora funkcijās un jutās gluži labi.

Īpaši galvu nelauzidams, viņš man arī tūlīt deva uzdevumu pārņemt zemsaviešu laikraksta «Brīvā Zeme» vadību un gādāt, lai tas turpmāk darbotos padomju garā.

Līdzīgu uzdevumus saņēma arī citi jaunie rakstnieki, un, pateicoties tam, ka bijām jauni un enerģijas pārpilni, mēs šo darbu uzņēmāmies un arī godam ar to tikām galā.

Bez Jaņa Niedres iniciatīvas mēs droši vien pie tik grūtiem uzdevumiem nebūtu iedrošinājušies ķerties un nebūtu arī līdz galam pārbaudījuši savas spējas strādāt sarežģītu, neierastu un atbildīgu darbu.

Andrejs Balodis

Sodien aprit 70 gadi, kopš dzimis Jānis Niedre, latviešu padomju rakstnieks, literatūras zinātnieks, LPSR Nopelniem bagātais kultūras darbinieks, Latvijas PSR Valsts prēmijas laureāts. Sagaidot jubileju, J. Niedres daudzajiem stāstiem un romāniem «Puškānu sala», «Kāpjšie ūdeņi», «Aiz loga aug dadzis», triloģijai par Pēteri Stučku pievienojušies divi jauni: «Un vēji triec nodegu pelnus...», «Ne jau katram uztic visgrūtāko». Šogad, kad atmiņās pārcilājam sūrās ciņas par Padomju Latviju, ielūkosimies revolucionāra J. Niedres devumā.

* * *

Gadi aizlido kā ar spārniem. Vienmēr enerģiskajam, nenogurdināmajam, ieceru bagātajam Jānim Niedrem arī jau septiņdesmit. Cik tad sen, kad toreiz vēl nelielā pulciņā veidojām latviešu padomju rakstniecības pirmsākumus atjaunotajā Padomju Latvijā. Arī Tevijs kara un pēckara gadu grūtības nav aizmirsušās, nemitīga ciņa par jaunās literatūras attīstību un lielāku ietekmi